

PŘEHLED VÝZKUMŮ

57-2

PŘEHLED VÝZKUMŮ

Recenzovaný časopis
Peer-reviewed journal

Ročník 57
Volume 57

Číslo 2
Issue 2

Předseda redakční rady Head of editorial board	Pavel Kouřil
Redakční rada Editorial board	Herwig Friesinger, Václav Furmánek, Janusz K. Kozłowski, Alexander Ruttkay, Jiří A. Svoboda, Jaroslav Tejral, Ladislav Veliačik
Odpovědný redaktor Editor in chief	Petr Škrdla
Výkonná redakce Assistant Editors	Hedvika Břínková, Jiří Juchelka, Šárka Krupičková, Olga Lečbychová, Zuzana Loskotová, Ladislav Nejman, Rudolf Procházka, Stanislav Stuchlík, Lubomír Šebela
Technická redakce, sazba Executive Editors, Typography	Barbora Tesařová
Software Software	Adobe InDesign CC
Fotografie na obálce Cover Photography	Medailon z hrobu 914/803 z kostela sv. Kříže v Javorníku (obr. 22, str. 191). Medallion from grave Nr. 914/803 in the St. Cross Church in Javorník (Fig. 22, Pg. Nr. 191).
Adresa redakce Address	Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i. Čechyňská 363/19 602 00 Brno IČ: 68081758 E-mail: pv@arub.cz Internet: http://www.arub.cz/prehled-vyzkumu.html
Tisk Print	Azu design, s. r. o. Bayerova 805/40 602 00 Brno

ISSN 1211-7250
MK ČR E 18648

Vychází dvakrát ročně
Vydáno v Brně roku 2016
Náklad 400 ks

Časopis je uveden na Seznamu neimpaktovaných recenzovaných periodik vydávaných v ČR.
Copyright ©2016 Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i., and the authors.

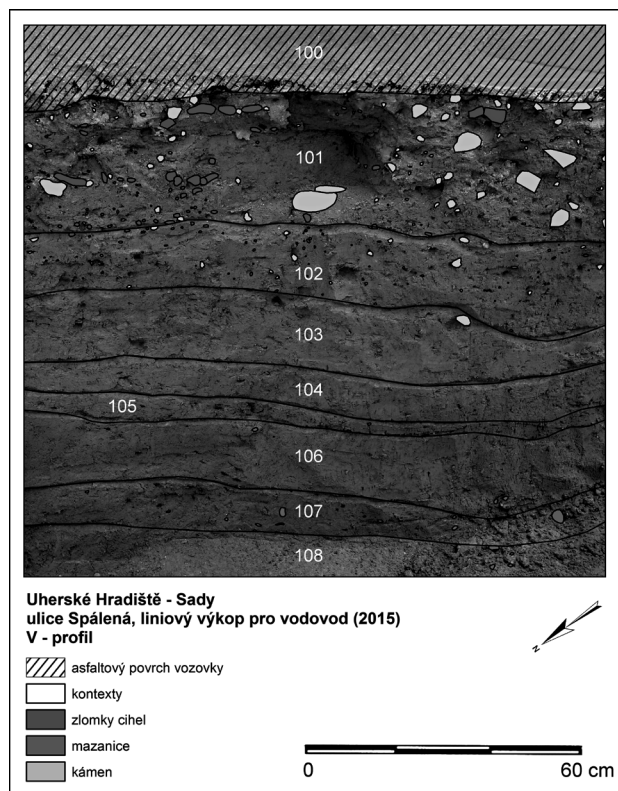
centrální části Sadů stále hovořit o absenci dokladů raně středověkého osídlení. Na základě dosavadních poznatků jsou v těchto místech významnější lidské aktivity spojeny až s obdobím vrcholného středověku a zejména pozdního novověku, což potvrzují i výsledky záchranných archeologických výzkumů souvisejících s předcházejícími etapami revitalizace vodovodu a kanalizace ve střední a jižní části obce (cf. Menoušková 2012; 2013).

Jaroslav Bartík, Jiří Novotný

Literatura

Galuška, L. 1996: *Uherské Hradiště – Sady. Křesťanské centrum Říše velkomoravské.* Brno: Moravské zemské muzeum.

Marešová, K. 1985: *Uherské Hradiště – Sady. Staroslovanské sídliště na Dolních Kotvicích.* Uherské Hradiště: Okresní národní výbor.

Obr. 66. Uherské Hradiště – Sady. Zdigitalizovaný výsek východního profilu ve výkopu pro vodovod při severním vyústění ulice Spálená dokumentující stratigrafii vrcholně středověkých, novověkých a náplavových vrstev (foto a digitalizace J. Bartík).

Fig. 66. *Uherské Hradiště – Sady. The eastern profile of the trench in the Spálená Street, documenting the High Medieval, Modern age and alluvial stratigraphy (photo and digitization by J. Bartík).*

Menoušková, D. 2012: *Uherské Hradiště – Sady. Ulice Vřesová, Malostranská, oprava kanalizace, stoka BVII-1. BVII-1a-1.* Nálezová zpráva č. j. 807/12. Uloženo: Archiv Archeologického oddělení Slovákckého muzea v Uherském Hradišti.

Menoušková, D. 2013: *Uherské Hradiště – Sady. Ulice Vřesová, Malostranská, rekonstrukce vodovodu.* Nálezová zpráva č. j. 818/13. Uloženo: Archiv Archeologického oddělení Slovákckého muzea v Uherském Hradišti.

Zemek, M. 1982: *Místopis jednotlivých obcí – Sady.* In: V. Nekuda (ed): *Uherskohradištsko.* Brno, Uherské Hradiště: Muzejní a vlastivědná společnost, Slovákcké muzeum, 621–625.

Resumé

Uherské Hradiště (Sady Cadastre, Uherské Hradiště District), Spálená Street. Middle age, Modern Period. Stratigraphy. Rescue excavation.

UHERSKÝ BROD (OKR. UHERSKÉ HRADIŠTĚ)

Hradní náměstí. Vrcholný středověk, novověk. Stratigrafie. Záchranný výzkum.

V souvislosti s výstavbou polyfunkčního domu na Hradním náměstí v Uherském Brodě proběhl v letních měsících roku 2015 záchranný archeologický výzkum. Plocha výzkumu byla situována v intravilánu staré městské zástavby v blízkosti severní části středověkého opevnění města na křižovatce Hradního náměstí a ulice Přemysla Otakara II., která dále vyúsťuje z města do zámeckého areálu. Po historické stránce se tak jedná se o polohu nacházející se na samotném okraji středověkého a raně novověkého osídlení města. Nově realizovaná stavba navazuje na sousední budovu č. p. 219 a podle stavebních plánů s ní má být i následně propojena. Od severu přiléhá sledovaná poloha k menšímu zatravněnému a částečně zalesněnému prostranství s vodárenským objektem, v jehož místech se ve 13. století nacházel zeměpanský hrad (cf. Tomeček 2002, 32). Východní hranice plochy je tvořena průběhem západní zdi garáže, jež náleží sousednímu pozemku (parcela č. 37/4).

Archeologicky byly zkoumány parcely č. 8/5 a 37/3. Střed lokality lze vztáhnout k následujícím zeměpisným koordinátám: 49°01'36.49"N, 17°38'46.88"E. Z geografického hlediska se místo rozprostírá na táhlém jižním svahu, který se uklání přes celé centrum města

směrem k řece Olšavě, protékající cca kilometr od zájmové polohy. Nadmořská výška terénu zde osciluje mezi 256 – 258 m n. m. Geologické mapování uvádí v intravilánu města především eocénní a oligocénní pískovce a jílovce, které v menší míře doplňují kvartérní sedimenty. Podobná pozorování byla učiněna i na zájmové lokalitě. V podloží archeologických kontextů byly zjištěny vrstvy silně ulehých jílovitých sedimentů, které ve spodních partiích přecházely do tělesa jílovce či spíše lupku.

Zachranný archeologický výzkum na Hradním náměstí probíhal formou pravidelných dohledů organizovaných podle postupu stavby polyfunkčního domu. Prvotní část dohledů byla zahájena již při bagrování a odvozu materiálu z planýrky předcházející budovy. V následující části bylo dozorováno bagrování stavební jámy, která byla zahloubena 3 m od úrovně stávajícího terénu. Na několika místech byly ještě vybagrovány o další 1 m základové pasy pro nosné pilíře a zajištění sousední stavby. Vzhledem k tomu, že předchozí zdemolovaná budova byla podsklepena, nepodařilo se při plošné skrývce zachytit žádné archeologické situace. Na základě pozdějších pozorování je zřejmé, že původní středověká a novověká parcela byla zničena při stavbě zmíněných zahloubených suterénů. Pozitivní archeologické situace byly zjištěny až po odbagrování severního, západního a východního okraje parcely, na nichž se po začistění profilů podařilo zdokumentovat vrcholně středověkou a novověkou stratigrafii. Po kratším časovém odstupu, kdy se stavba posunula do nadzemních částí, byl prozkoumán také výkop pro nově budované schodiště vyhloubené podél západního okraje budovy, který poskytl další pozitivní stratigrafickou situaci. Všechny výše uvedené profily byly kresebně a fotograficky dokumentovány. Vybrané kontexty pak byly, pokud to postup stavebních prací umožňoval, podrobněji sondovány, včetně odběru vzorků na proplavení.

Zachranným archeologickým výzkumem na Hradním náměstí v Uherském Brodě se podařilo zdokumentovat 4 stratigrafické situace, které alespoň rámcově vypovídají o vývoji středověkého a novověkého osídlení v severní části města. Na základě absence středověkých kontextů ve startigrafii severního profilu a jejich vyznění v západním segmentu profilu výkopu pro schodiště se lze domnívat, že se podařilo zachytit přibližný rozsah původní středověké parcelace, která byla orientována v ose východ – západ a pokračovala mimo plochu stavby dále na východ. Při výzkumu byl evidován jediný středověký objekt, a to právě ve východním profilu zkoumané parcely. Objekt byl interpretován jako zahloubený suterén nadzemní dřevohliněné stavby. Díky anomáliím v zásypu objektu a zbytkům zetlelého dřeva uvažujeme i o možné dřevěné konstrukci uvnitř suterénu. Z chronologického hlediska můžeme suterén datovat pouze rámcově do pokročilého 13. ale zejména do 14. století. Tato datace pak odpovídá jeho druhotnému zásypu a tudíž období po zániku samotné stavby, která zde mohla stát již v 2. polovině

13. století. Mladší vrstvy v rámci sledovaných stratografií dokumentují vývoj parcely od raného novověku až do moderní doby. Užití dřevohliněné architektury spojené se suterény zcela zapadá do našich znalostí o podobě královských měst na Moravě (cf. Holub *et al.* 2005; Hejhal, Hrubý 2005 ad.), přičemž nálezy z Uherského Brodu tyto poznatky dále rozšiřují. Nález zahloubeného suterénu z Hradního náměstí není přitom v rámci městského centra Uherského Brodu jediný. Podobné zahloubené suterény či pozůstatky polozemnic byly objeveny při záchranných archeologických akcích například na ulici Komenského, Soukenická, Bří Lužů, Seichertova či na Mariánském náměstí (Procházka 1984, 70; Novotný 1986; Pavelčík 1995; Kohoutek 1996, 380–382). Nejnovější analogie zahloubených suterénů nadzemních staveb včetně dokladů dřevěných konstrukčních prvků byly v Uherském Brodě objeveny v roce 2015 na nárožní parcele mezi ulicemi Komenského a U Sboru (viz toto číslo).

I přes fakt, že předcházející podsklepená zástavba zničila velkou část původní městské parcely, se podařilo získat alespoň kusé informace o jejím charakteru a chronologii osídlení, které doplnily mozaiku našeho poznání o topografickém vývoji kráslovského města Uherský Brod.

Jaroslav Bartík, Jiří Novotný

Literatura

Hejhal, P., Hrubý, P. 2005: Dřevěná architektura 13. století v Jihlavě, Pelhřimově a Humpolci. In: D. Merta, M. Peška (eds.): *Forum urbes medii aevi 2. Sborník příspěvků z konference FUMA konané 16. – 18. 3. 2003.* Brno: Archaia, 126–147.

Holub, P., Kolařík, V., Merta, D., Peška, M., Zapletalová, D., Zůbek, A. 2005: Ke stavu poznání nezděné měšťanské architektury vrcholně středověkého Brna. In: D. Merta, M. Peška (eds.): *Forum urbes medii aevi 2. Sborník příspěvků z konference FUMA konané 16. – 18. 3. 2003.* Brno: Archaia, 44–101.

Kohoutek, J. 1996: Nové poznatky o středověkém vývoji města Uherského Brodu. *Archaeologia historica* 21, 373–384.

Novotný, J. 1986: *Uherský Brod – ulice U pošty.* Nálezová zpráva č. 155/95. Uloženo: Archiv Archeologického oddělení Slovákého muzea.

Pavelčík, J. 1995: *Uherský Brod – záchranná akce v ulici Seichertově – středověk.* Nálezová zpráva č. 35/95. Uloženo: Archiv Archeologického oddělení Slovákého muzea.

Procházka, R. 1984: Záchranný výzkum v Uherském Brodě, okr. Uherské Hradiště. *Přehled výzkumů* 27, 70.

Tomeček, R. 2002: *Uherský Brod, putování historií královského města*. Uherský Brod: Q studio.

Resumé

Uherský Brod (Uherské Hradiště District), Hradní Square. Middle age, Modern times. Stratigraphy. Rescue excavation.

UHERSKÝ BROD (OKR. UHERSKÉ HRADIŠTĚ)

Ulice Komenského, U Sboru. Vrcholný středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

Před výstavbou nového polyfunkčního domu firmy ACM INVESTING, spol. s r. o., v Uherském Brodě na křižovatce ulic Komenského a U Sboru, došlo k realizaci záchranného archeologického výzkumu, díky kterému se podařilo zdokumentovat vývoj městské parcely od pravěku až do současnosti. Při bagrování sedimentů v prostoru budoucích podzemních prostor se podařilo zachytit relikty původní středověké až raně novověké parcelace Uherského Brodu, která porušovala starší sídliště z doby bronzové, konkrétně z kultury popelnicových polí (viz oddíl Doba bronzová v prvním čísle tohoto ročníku). Obě tyto komponenty bylo později v průběhu novověku (17. – 19. století) poškozeny četnými zásahy v podobě zděných i nezděných sklepů či blíže funkčně nespecifikovatelných jam naplněných odpadovým materiálem. Opomenout nelze ani zachycené relikty zdiva související se zástavbou parcely (dvěma cihlovými domy) z přelomu 19. a 20. století.

Zkoumaná parcela se nachází v intravilánu staré městské zástavby v blízkosti jihozápadní části středověkého opevnění města (obr. 67). Naproti popisované parcele stojí gymnázium J. A. Komenského, pod nímž se měla podle písemných zpráv nacházet bratrská škola se hřbitovem a kaplí. Rámcové GPS souřadnice lokality lze vztáhnout k těmto koordinátám: 49.0233583 N, 17.6444844 E. Z geografického hlediska se místo výzkumu nachází na mírném jižním až jihozápadním svahu, který se uklání směrem k řece Olšavě, protékající cca 650 m od zájmové polohy. Překvapivé zjištění bylo učiněno v případě charakteru podloží naleziště, které je na rozdíl od některých jiných míst v centru města tvořeno intaktní vátou spraší kvartérního stáří. Nadmořská výška terénu zde osciluje mezi 226 – 228 m n. m.

Z hlediska postupu prací byly postupně odbagrovány vrstvy recentního a novověkého stáří. Jižní polovina parcely se ukázala jako z větší části porušená novověkými zásahy z 19. a 20. století a proto zde výzkum probíhal především formou sond. Na severní polovině parcely však zůstalo v hloubce 1,5 m zachováno původní sprašové podloží. V něm se po začátek vyrýsovala složitá superpozice navzájem se překrývajících objektů z mladší fáze pravěku, vrcholného středověku a novověku. V první fázi výzkumu byla celá situace fotograficky zdokumentována a geodeticky zaměřena pomocí totální stanice. Následně bylo přistoupeno k postupné exkavaci jednotlivých archeologických situací v chronologickém sledu. Celkem se podařilo objevit 39 zahloubených objektů a více jak tři desítky kúlových jam. Z každého objektu byly odebírány vzorky uloženin za účelem získání paleobotanického materiálu.

Nejpočetnější část objektů náleží vrcholnému středověku až ranému novověku (2. polovina 13. – 16. století). Archeologické situace z tohoto období navozují dojem určitého urbanistického uspořádání, ale i horizontálně stratigrafického vývoje, jak dokládají četné superpozice objektů. Na základě skladby objektů a jejich orientace se domníváme, že se podařilo zachytit část původní středověké parcelace Uherského Brodu. Na první pohled je ovšem zřejmé, že zcela neodpovídá svojí orientací dnešní či vrcholně novověké parcelaci.

Pokud se zaměříme na funkční interpretaci doložených struktur, jedná se o pozůstatky zahloubených suterénů domů původně dřevohliněné konstrukce (v některých případech včetně dochovaných schodů a konstrukčních prvků) a několika dalších sídlištních jam. Zajímavý je rovněž objev baterie zásobnicových jam, utvářející souvislou řadu podél okraje parcely. Ve dvou ze zásobnic se podařilo objevit také celé skelety hospodářských zvířat pravděpodobně psa a kozy či ovce. Opomenout nelze rovněž nálezy kúlových či sloupových jam, které představují pozůstatek po dřevěných konstrukcích zahloubených suterénů. V severozápadní části plochy se podařilo doložit i jejich kumulaci v souvislé řadě, kterou interpretujeme na základě malého průměru jamek jako zbytek novověkého dřevěného plotu.

Z archeologických nálezů lze zmínit např. mince blíže datující některé objekty, bohaté soubory keramických fragmentů i celých nádob, zvířecí kosti, kamenné brousky, přesleny, zlomky skla, kachlů a množství železných předmětů (hřeby, nože, podkovy, motyka, třmen ad.). Z méně obvyklých nálezů lze vyzdvihnout např. zlomky mořských lastur či několik drobných předmětů z barevných kovů (korálky, špendlíky, knoflíky apod.). Unikátní je pak nález keramického torza mužské postavy s realisticky vyobrazenou tváří, účesem i oděvem a sedícím na osedlaném koni. Vzhledem k tomu, že byla soška získána z objektu, který obsahoval také drobné miniatury keramických nádob